

Dr Gordana RADOVIĆ*

Karakteristike osiguranja poljoprivrede u Republici Hrvatskoj

UDK: 368.1:631.1(497.13)

Primljen: 30. 9. 2020.

Prihvaćen: 10. 11. 2020.

Stručni rad

Apstrakt

U radu se analiziraju karakteristike osiguranja poljoprivrede u Republici Hrvatskoj u periodu od 2005. a zaključno sa 2019. godinom. Autor analizira broj i strukturu polisa poljoprivrednog osiguranja, iznose i strukturu premije poljoprivrednog osiguranja, nježno učešće u ukupnoj premiji neživotnih osiguranja u navedenom periodu, kao i broj isplaćenih zahteva za refundaciju dela premije poljoprivrednog osiguranja. Pored metoda analize, u radu se koristi i komparativni, statistički, deskriptivni, kao i metod sinteze. Poljoprivreda ima veliki ekonomski značaj u Republici Hrvatskoj iako je učešće ove delatnosti u formiranju bruto domaćeg proizvoda relativno malo. Ekonomski značaj poljoprivrede se objašnjava njenom ulogom u ruralnom razvoju i činjenicom da u ovoj državi čak 91,6% teritorije čine ruralna područja prema kategorizaciji Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD). Autor zaključuje da je osiguranje poljoprivrede u Republici Hrvatskoj nedovoljno razvijeno s obzirom na to da mali procenat porodičnih poljoprivrednih gazdinstava, kao najzastupljenijih poljoprivrednih subjekata, primenjuje ekonomsku zaštitu svoje proizvodnje. I pored visokih subvencija, koje od 2018. godine iznose do 70% premije poljoprivrednog osiguranja, u navedenoj godini bilo je osigurano samo 4,26% od ukupnog broja porodičnih poljoprivrednih gazdinstava. Učešće ukupne premije poljoprivrednog osiguranja u ukupnoj premiji neživotnih osiguranja, u periodu 2005-2019. godina, bilo je samo 2,77%. U strukturi ukupnog broja polisa osiguranja poljoprivrede zaključenih u analiziranom periodu, polise osiguranja biljne proizvodnje su činile 86%, a polise osiguranja životinja samo 14%.

Ključne reči: osiguranje poljoprivrede u Republici Hrvatskoj, porodična poljoprivredna gazdinstva, premija osiguranja biljne proizvodnje, premija osiguranja životinja, subvencije premije poljoprivrednog osiguranja

* „Dnevnik-Poljoprivrednik“ AD, Novi Sad, e-mail:gordana.radovic09@gmail.com.

1. UVOD

Poljoprivreda je najstarija, ali i najzastupljenija proizvodna privredna delatnost s obzirom na to da se, na globalnom nivou, ovom delatnošću, bavi najveći broj ljudi (Pejanović, Njegovan, 2011, 147). Poljoprivredu karakterišu biološke i društveno-ekonomske specifičnosti zbog čega je, sa aspekta osiguranja, kompleksnija i zahtevnija u odnosu na mnoge druge delatnosti (Radović, 2016, 8). Najznačajnije biološke specifičnosti poljoprivrede su visoki rizici ove proizvodnje „pod otvorenim nebom“, kao i organski i sezonski karakter proizvodnog ciklusa.

Osiguranje je savremeni i najbolji instrument za upravljanje rizikom (Bielza, Stroblmair, Gallego, 2007, 10). Imajući u vidu da se poljoprivreda nalazi u grupi delatnosti koje su izložene najvećim rizicima, osiguranje ima posebnu važnost u agraru. Stoga se i značaj osiguranja poljoprivrede u literaturi najčešće razmatra sa aspekta upravljanja rizicima. U tom smislu osiguranje poljoprivrede se definiše kao „segment upravljanja rizicima“ (Roberts, 2005, 93). Citirani autor navodi i da razvoj osiguranja poljoprivrede zavisi od: (a) ponude na tržištu osiguranja; (b) odnosa troškova i koristi na nivou poljoprivrednih gazdinstava ili poljoprivrednih preduzeća. Pojedini autori smatraju da poljoprivredno osiguranje, a naročito osiguranje useva, postoji u mnogim državama kao institucionalni odgovor na aktuelne rizike koji prate poljoprivrednu proizvodnju (Mishra, 1995, A86). I drugi autori smatraju da je osiguranje jedan od vidova upravljanja rizicima u poljoprivredi (Chambers, Quiggin, 2004, 203).

U literaturi su zastupljene različite klasifikacije rizika koji prate poljoprivrednu proizvodnju. Rizici se mogu podeliti na: (a) proizvodne ili rizike prinosa, koju su uglavnom vezani za vremenske uslove; (b) imovinske, koji obuhvataju rizik od požara, krađe ili drugi gubitak ili štetu na imovini ili opremi; (c) institucionalne, koji, najčešće, obuhvataju promenu agrarne politike; (d) ljudske ili personalne, koji se odnose na povrede, bolest ili smrt poljoprivrednika; (e) finansijske, koji obuhvataju trošak finansiranja, rizik deviznog kursa,

kao i rizik nelikvidnosti (Hardaker, Huirne, Anderson, 1997, 21).

Značaj osiguranja poljoprivrede je u tome što obezbeđuje ekonomsku zaštitu osiguranicima – poljoprivrednim proizvođačima od štetnih dejstava i poremećaja do kojih dolazi nastankom osiguranog slučaja, odnosno ostvarenjem rizika obuhvaćenog osiguranjem. Pojedini autori smatraju da osiguranje, pored zaštite, omogućava i razvoj poljoprivredne proizvodnje (Sredojević, Jeločnik, Subić, 2010, 207). Navedene mere se realizuje u okviru agrarne politike jedne države ili zajednice država, kao što je Evropska unija, u okviru koje poseban značaj, a u skladu sa njim i pripadajući deo budžeta, ima upravljanje rizicima u poljoprivredi.

U Republici Hrvatskoj poljoprivreda nema značajnije učešće u domaćem bruto proizvodu. Primera radi, u 2018. godini poljoprivreda je učestvovala u formiranju domaćeg bruto proizvoda sa svega 4,5% (Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini). Međutim, teritorija ove države je dominantno ruralno području s obzirom na to da čak 91,6% ukupne površine čine ruralna područja prema kategorizaciji Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD). Stoga poljoprivreda ima veliki značaj za uposlenost stanovništva, obezbeđivanje potrebnih prihoda i uslova za život u ruralnim područjima, kako se ruralno stanovništvo ne bi preseljavalo u urbana područja. Imajući u vidu značaj poljoprivrede, pretpostavka je da bi u ovoj državi, koja je članica Evropske unije od 2013. godine, trebalo da bude zastupljeno i osiguranje poljoprivrede. Međutim, procena osiguravača je da je u Republici Hrvatskoj osigurano samo 4% obradivog poljoprivrednog zemljišta, što je sedam puta manje od proseka petnaest najstarijih članica Evropske unije (Agroklub).

2. PREGLED LITERATURE

Prema navodima u aktuelnoj literaturi, u Republici Hrvatskoj je nedovoljno interesovanje za osiguranje poljoprivrede i osiguravača, kao i poljoprivrednika, među kojima čak 80% smatra da je ono nepotrebno (Babić, 2014, 51). Međutim, „upravljanje rizikom”, odnosno osiguranje, predstavlja novu meru agrarne politike, usmerenu na ruralni razvoj (Njavro, Smrek, 2015, 2).

U literaturi preovlađuje stav da je osiguranje biljne proizvodnje jedno od najrizičnijih osiguranja i zbog toga se pruža osiguravajuća zaštita samo za ograničen broj rizika (Petrevska, Toscano, Milošev, 2010, 1). Proizvodnja pod „otvorenim nebom” je glavni faktor nesigurnosti poljoprivredne proizvodnje, a u uslovima globalnog menjanja klime neophodno je upravljanje ovim rizikom, kako bi se „bar donekle kompenzovale

posledice vremenskih neprilika” (Toscano, 2011, 1). U Velikoj Britaniji se primenjuje osiguranje prihoda kao vid ekonomske zaštite biljne proizvodnje. Ono pokriva i rizik od promene prinosa, kao i rizik od promene cena. Rizik od promene cena se ubraja u tržišne rizike, koji su „po pravilu neosigurljivi” (Labudović Stanković, Todorović, 2011, 727). Na osnovu navedenih stavova može se konstatovati da je poljoprivredna, a posebno biljna proizvodnja, izložena brojnim rizicima, naročito u aktuelnom periodu, u uslovima klimatskih promena. Na tržištu, u skladu sa uslovima osiguranja osiguravača, postoji mogućnost ekonomske zaštite za većinu ovih rizika.

Kada su u pitanju cene poljoprivrednog osiguranja, brojni autori, među kojima i Andrijašević i Petranović, ističu da cene moraju da budu određene na osnovu objektivnih parametara, a ne pod uticajem osiguranika kako bi se izbegao problem moralnog hazarda i negativne selekcije (Andrijašević, Petranović, 1999, 10). Takođe, brojni autori smatraju da bi osiguranje poljoprivrede trebalo da ima važnu ulogu u sigurnom poslovanju svakog poljoprivrednog subjekta s obzirom na to da su troškovi osiguranja neznatni. Oni, u proseku, „od 1,5% do 2%, učestvuju u ukupnim troškovima”. Iako troškovi osiguranja nemaju značajno učešće u ukupnim rashodima, štednja na njima može da dovede do gubitka ukupnog prihoda, a time i profita (Počuča, Petrović, Mrkšić, 2013, 177). Dakle, osiguranje nije skupo, ukoliko se sagledaju ekonomske koristi koje ono donosi.

Suša je sve učestaliji rizik kojem je izložena biljna proizvodnja. Osiguranje od ovog rizika postoji u malom broju zemalja, među kojima su Austrija, Italija, Španija, Francuska, Luksemburg, Kanada i SAD (Labudović Stanković, Todorović, 2011, 726). Postoje i mišljenja da bi se zbog nezainteresovanosti osiguravajućih društava da u svoju ponudu uvrste i osiguranje od ovog rizika, a zbog mogućih šteta velikih razmera, u rešavanje ovog problema trebalo da uključi i država „kako bi se zaštitila proizvodnja hrane kao jedan od osnovnih preduslova za čovekov opstanak” (Žarković, Miloradić, Samardžić, 2016, 1308). Na osnovu rezultata istraživanja grupe autora, sprovedenih u Republici Hrvatskoj, u cilju smanjivanja rizika od suše neophodna je izgradnja sistema za navodnjavanje (Šimunić, Husnjak, Tomić, 2007, 343). Stava smo, da problem veće zastupljenosti osiguranja od rizika suše još dugo neće biti kvalitetno rešen zbog svoje složenosti.

U literaturi postoje navodi da je nedovoljna zastupljenost osiguranja poljoprivrede posledica nejasnih uslova osiguranja (Ivančević, Ilkić, Počuča, 2016, 230). Postoje i stavovi da je u cilju razvoja osiguranja biljne proizvodnje neophodna realna i objektivna procena šteta (Toscano, 2018, 618–619). Pojedini autori sma-

traju da su uzrok nerazvijenosti poljoprivrednog osiguranja visoke cene ovog osiguranja, te da zato mnoge države, kao i Evropska unija subvencionišu premije poljoprivrednog osiguranja, dok pojedine države učestvuju u „reosiguranju šteta u poljoprivredi” (Belanić, 2013, 324–325). U cilju veće zastupljenosti osiguranja poljoprivrede većina autora smatra da je neophodna koordinirana aktivnost države i osiguravajućih društava (Vojinović, Žarković, Arambašić Čamprag, 2015, 247). S druge strane postoje i stavovi da su aktivnosti osiguravača, koje podrazumevaju informisanje i edukaciju poljoprivrednika, ključne za razvoj ove vrste osiguranja (Njavro, Par, Hadelan, Tot, 2005, 22). Pojedini autori smatraju da postoje tri mogućnosti za formiranje osiguravajućih društava. Da budu pod kontrolom države, da predstavljaju javno-privatna partnerstva ili da funkcionišu kao „privatna društva na čisto tržišnim osnovama” (Čolović, Mrvić Petrović, 2014, 573). Saglasni smo sa stavovima da je u cilju razvoja osiguranja poljoprivrede neophodna koordinirana aktivnost države i osiguravajućih društava.

3. PRETPOSTAVKE ZA RAZVOJ OSIGURANJA POLJOPRIVREDE

U cilju sagledavanja mogućnosti za razvoj osiguranja poljoprivrede u Republici Hrvatskoj potrebno je utvrditi: (a) strukturu biljne i stočarske proizvodnje; (b) koji su poljoprivredni subjekti dominantni u ukupnoj strukturi; (c) starosnu i obrazovnu strukturu vlasnika porodičnih poljoprivrednih gazdinstava; (d) postojanje i visinu subvencija premija poljoprivrednog osiguranja; (e) ponudu na tržištu poljoprivrednog osiguranja.

Tabela, br. 1. Struktura biljne i stočarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj u 2018. godini

Struktura korišćenog poljoprivrednog zemljišta		Struktura stočarske proizvodnje	
– oranice i bašte	54,1 %	– goveda	414.125
– livade i pašnjaci	40,9 %	– svinje	1.049.123
– voćnjaci	2,2 %	– ovce	636.294
– vinogradi	1,4 %	– koze	80.064
– maslinjaci	1,3 %		
– povrtnjaci	0,1 %		

Izvor: Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini.

Na osnovu prikazanih podataka u tabeli broj 1 može se konstatovati da Republika Hrvatska ima potrebne potencijale za razvoj biljne i stočarske proizvodnje, a time i za razvoj osiguranja poljoprivrede.

U Republici Hrvatskoj su porodična poljoprivredna gazdinstva dominantni poljoprivredni subjekti i ona su u 2018. godini činila 96,8% od ukupnog broja poljoprivrednih gazdinstava i obrađivali su 76,05% ukupno korišćenog poljoprivrednog zemljišta u ovoj državi. Prosečna veličina poseda porodičnih poljoprivrednih gazdinstava bila je 5,3 h (Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini). To je mala veličina poseda, koja onemogućava efikasnu poljoprivrednu proizvodnju, a time i veću primenu njene ekonomske zaštite, odnosno osiguranja poljoprivrede.

Tabela, br. 2. Starosna i obrazovna struktura vlasnika porodičnih poljoprivrednih gazdinstava u Republici Hrvatskoj u 2018. godini

Starosna struktura		Obrazovna struktura	
– stariji od 65 godina	37,7 %	– osnovna škola	21,1 %
– mlađih od 44 godine	11,5 %	– srednja škola	33,1 %
		– viša ili visoka stručna sprema	6,5 %

Izvor: Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini.

Na osnovu podataka predstavljenih u Tabeli, br. 2 može se konstatovati da u strukturi poljoprivrednika preovlađuju stariji od 65 godina i oni koji imaju srednju stručnu spremu. To nije naročito povoljno sa aspekta spremnosti za edukaciju i primenu osiguranja poljoprivrede u većem obimu.

U Republici Hrvatskoj su postojale subvencije premija poljoprivrednog osiguranja i pre pristupanja ove države Evropskoj uniji. Subvencije su se isplaćivale u iznosu do 25% premije osiguranja iz državnog budžeta i, najčešće, još 10% premije osiguranja iz budžeta lokalnih samouprava. Od ulaska Republike Hrvatske u Evropsku uniju, 2013. godine, subvencije premija poljoprivrednog osiguranja se isplaćuju u skladu sa definisanim modelom u ovoj zajednici država. Preciznije od 2014. godine poljoprivrednici imaju pravo na sufinansiranje do 65% vrednosti godišnje polise osiguranja useva i životinja, po osnovu modela sufinansiranja iz Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (Agroklub). U Hrvatskoj se od 2016. godine sprovodi Mera 17 „Upravljanje rizicima” i Podmera 17.1. „Osiganje usjeva, životinja i biljaka” iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za period 2014. – 2020. godine. Ministarstvo poljoprivrede je uvelo 2018. godine promene u sprovođenju ove podmere kako bi se povećao interes poljoprivrednika za osiguranje. Subvencije su povećane, tako da se od 2018. isplaćuju u iznosu do

70% premije poljoprivrednog osiguranja. U isplati ovih subvencija učestvuju sa 85% sredstva iz budžeta Evropske unije i sa 15% sredstva iz budžeta Republike Hrvatske. Maksimalni iznos subvencija po jednom korisniku je 75.000 evra godišnje (Pravilnik o provedbi mjere 17 Upravljanje rizicima, podmjere 17.1 Osiguranje usjeva, životinja i biljaka iz Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014. – 2020.) Navedeni podaci ukazuju da u Republici Hrvatskoj postoji subvencionisanje premija poljoprivrednog osiguranja u značajnom iznosu, do 70% premije poljoprivrednog osiguranja, što je povoljna pretpostavka za razvoj osiguranja poljoprivrede u ovoj državi.

U cilju sagledavanja mogućnosti za razvoj osiguranja poljoprivrede potrebno je utvrditi i ponudu na tržištu poljoprivrednog osiguranja. Na tržištu poljoprivrednog osiguranja u Republici Hrvatskoj posluju četiri osiguravača, od kojih jedan ima skoro 70% tržišnog učešća (Strateška transformacija poljoprivrede i ruralnog prostora, Proradni dokument: Financiranje i upravljanje rizikom u hrvatskoj poljoprivredi). U osiguranju biljne proizvodnje pokriveni su rizici od grada, požara i udara groma, a dodatno se, pored ovih osnovnih pokrića, može ugovoriti i osiguranje od rizika oluje, prolećnog mraza, posolice ili poplava (Uslovi za osiguranje usjeva i nasada). Osiguranje od rizika suše u ponudi ima samo jedna osiguravajuća kompanija (Agroklub), iako je ovaj rizik sve izraženiji u uslovima klimatskih promena. Osiguranje domaćih životinja pokriva štetu nastalu zbog uginuća, nužnog klanja ili eutanazije zbog bolesti ili nesreće za 16 različitih vrsta domaćih životinja. Osim osnovnih pokrića, dodatno se mogu ugovoriti i dodatna pokrića (Uslovi za osiguranje domaćih životinja). Na osnovu navedenih podataka može se zaključiti da na tržištu osiguranja u Republici Hrvatskoj postoji zadovoljavajuća ponuda za osiguranje poljoprivrede od uobi-

čajenih rizika koji su prisutni u ovoj proizvodnji. Jedini nedostatak je nedovoljna ponuda osiguranja od rizika suše, kao sve učestalijeg rizika u aktuelnim vremenskim uslovima uslovljenim klimatskim promenama.

4. METODOLOGIJA

Cilj rada je analiza karakteristika i razvijenosti osiguranja poljoprivrede u Republici Hrvatskoj. U tu svrhu je sprovedeno istraživanje koje obuhvata period od 2005, a zaključno sa 2019. godinom i u okviru koga je analiziran: (a) broj polisa osiguranja biljne proizvodnje i broj polisa osiguranja životinja; (b) premija osiguranja biljne proizvodnje i premija osiguranja životinja; (c) učešće ukupne premije osiguranja poljoprivrede u ukupnoj premiji neživotnih osiguranja; (d) broj isplaćenih zahteva za subvencije premija poljoprivrednog osiguranja. U radu se koristi metod analize, sinteze, komparativni, deskriptivni, kao i statistički metod. Izvori podataka su statistički izveštaji, kao i izveštaji nadležnih organa i institucija u Republici Hrvatskoj.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U svrhu realizacije istraživanja korišćeni su podaci Hrvatske agencije za nadzor finansijskih usluga (HANFA), za analizirani period, od 2005. i zaključno sa 2019. godinom.

5.1. Premija poljoprivrednog osiguranja

U Republici Hrvatskoj, u periodu od 2005, a zaključno sa 2019. godinom bilo je zaključeno ukupno 348.810 polisa poljoprivrednog osiguranja. U njihovoj strukturi

Tabela, br. 3. Premija osiguranja biljne proizvodnje i njihovo učešće u ukupnoj premiji osiguranja poljoprivrede u Republici Hrvatskoj u periodu 2005. – 2019.

Godina	Premija osiguranja biljne proizvodnje (u 000 kuna)	Ukupna premija osiguranja poljoprivrede (u 000 kuna)	Učešće premija osiguranja biljne proizvodnje u ukupnoj premiji osiguranja poljoprivrede (%)
2005.	57.909	107.198	54
2006.	63.847	127.454	50
2007.	70.634	138.949	50
2008.	106.153	194.234	55
2009.	109.640	203.649	54
2010.	96.013	185.377	52
2011.	108.764	206.147	53
2012.	101.277	191.271	53

Godina	Premija osiguranja biljne proizvodnje (u 000 kuna)	Ukupna premija osiguranja poljoprivrede (u 000 kuna)	Učešće premija osiguranja biljne proizvodnje u ukupnoj premiji osiguranja poljoprivrede (%)
2013.	101.252	182.688	55
2014.	90.127	153.156	59
2015.	79.116	149.014	53
2016.	72.528	140.962	51
2017.	81.296	154.732	53
2018.	124.931	220.896	57
2019.	135.589	269.972	50
Ukupno:	1.341.167	2.518.501	53

Izvor: HANFA.

polise osiguranja biljne proizvodnje su činile 86%, a polise osiguranja životinja samo 14%. Preciznije, u analiziranom periodu bilo je zaključeno ukupno 299.209 polisa osiguranja biljne proizvodnje i 49.601 polisa osiguranja životinja. Kada se posmatraju promene u strukturi polisa poljoprivrednog osiguranja, u celokupnom analiziranom periodu zabeležena je dominacija polisa osiguranja biljne proizvodnje, s tim da je ona bila najmanja u 2005, a najveća u 2018. godini. U 2018. godini polise osiguranja biljne proizvodnje su činile čak 96%, a polise osiguranja životinja svega 4% od ukupnog broja zaključenih polisa poljoprivrednog osiguranja u ovoj državi (HANFA).

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli broj 3 može se konstatovati da je u analiziranom periodu u Republici Hrvatskoj ukupna premija osiguranja biljne proizvodnje bila 1.341.167.000 kuna i činila je 53% ukupne premije osiguranja poljoprivrede, koja je iznosila 2.518.501.000 kuna. Kada se analizira promena iznosa premija osiguranja biljne proizvodnje po godinama, može se konstatovati da su one u posmatranom periodu, uglavnom, rasle sa neznatnim oscilacijama (padovima) i to u: 2010, 2012, 2013, 2014, 2015. i 2016. godini. Učešće premija osiguranja biljne proizvodnje u ukupnoj premiji osiguranja poljoprivrede u pojedinim godinama posmatranog perioda bilo je oko 50%. Najveće

Tabela, br. 4. Premija osiguranja životinja i njihovo učešće u ukupnoj premiji osiguranja poljoprivrede u Republici Hrvatskoj u periodu 2005. – 2019.

Godina	Premija osiguranja životinja (u 000 kuna)	Ukupna premija osiguranja poljoprivrede (u 000 kuna)	Učešće premija osiguranja životinja u ukupnoj premiji osiguranja poljoprivrede (%)
2005.	49.289	107.198	46
2006.	63.607	127.454	50
2007.	68.315	138.949	50
2008.	88.081	194.234	45
2009.	94.009	203.649	46
2010.	89.364	185.377	48
2011.	97.383	206.147	47
2012.	89.994	191.271	47
2013.	81.436	182.688	45
2014.	63.029	153.156	41
2015.	69.898	149.014	47
2016.	68.434	140.962	49
2017.	73.436	154.732	47
2018.	95.965	220.896	43
2019.	134.383	269.972	50
Ukupno:	1.177.334	2.518.501	47

Izvor: HANFA.

učešće je bilo 59% u 2014. godini. Iznosi ukupne premije osiguranja poljoprivrede su, takođe, beležili oscilacije u analiziranom periodu. U poslednjoj posmatranoj, 2019. godini, zabeležen rast ukupne premije osiguranja poljoprivrede u Republici Hrvatskoj, za oko 2,5 puta u odnosu na početnu 2005. godinu.

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli broj 4 može se konstatovati da je u analiziranom periodu u Republici Hrvatskoj ukupna premija osiguranja životinja bila 1.177.334.000 kuna i činila je 47% ukupne premije osiguranja poljoprivrede, koja je iznosila 2.518.501.000 kuna. Kada se analizira promena iznosa premija osiguranja životinja po godinama, može se konstatovati da su one u posmatranom periodu, uglavnom, rasle sa neznatnim oscilacijama (padovima) i to u: 2010, 2012, 2013, 2014, i 2016. godini. Učešće premija osiguranja životinja u ukupnoj premiji osiguranja poljoprivrede u pojedinim godinama posmatranog perioda bilo je od 41% - 50%. Najmanje učešće je bilo 41% u 2014. godini, a najveće, 50%, bilo je u 2006, 2007. i 2019. godini.

5.2. Učešće premija poljoprivrednog u ukupnim premijama neživotnih osiguranja

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli broj 5 može se konstatovati da je u analiziranom periodu u Republici Hrvatskoj ukupna premija osiguranja poljoprivrede bila 2.518.501.000 kuna i činila je 2,77% ukupne premi-

je neživotnih osiguranja, koja je iznosila 91.039.497.000 kuna.

Kada se analizira učešće ukupne premije osiguranja poljoprivrede u ukupnoj premiji neživotnih osiguranja u pojedinim godinama analiziranog perioda, može se konstatovati da je ono bilo najniže u 2005. godini i iznosilo je 1,98%, a najveće u 2019. godini, kada je iznosilo 3,64%.

5.3. Refundacija premija poljoprivrednog osiguranja

Na osnovu podataka prikazanih na grafikonu broj 1 može se konstatovati da je broj isplaćenih zahteva za subvencije premija poljoprivrednog osiguranja u Republici Hrvatskoj, u periodu 2016. – 2019. godine imao trend rasta. Broj isplaćenih zahteva je uvećan za oko 4,5 puta u 2019. u odnosu na 2016. godinu. Međutim, ako se broj isplaćenih zahteva za subvencije uporedi sa brojem porodičnih poljoprivrednih gazdinstava, dolazi se do podatka o nedovoljnoj zastupljenosti osiguranja poljoprivrede kod najzastupljenije kategorije poljoprivrednih subjekata u ovoj državi.

Konkretno, u Republici Hrvatskoj je u 2018. godini bilo ukupno 162.248 porodičnih poljoprivrednih gazdinstava (Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini), a isplaćenih zahteva za subvencije premija poljoprivrednog osiguranja je bilo samo 6.917

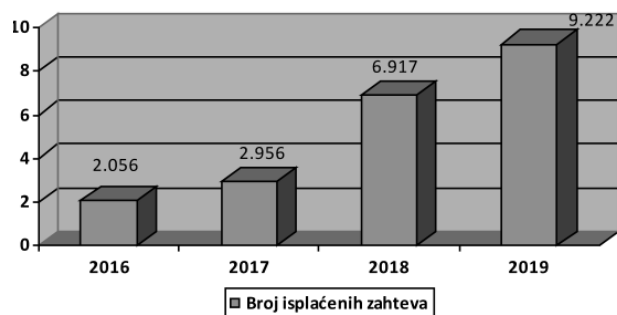
Tabela, br. 5. Učešće premija osiguranja poljoprivrede u premijama neživotnih osiguranja u Republici Hrvatskoj u periodu 2005. – 2019.

Godina	Ukupna premija osiguranja poljoprivrede (u 000 kuna)	Ukupna premija neživotnih osiguranja (u 000 kuna)	Učešće premija osiguranja poljoprivrede u ukupnoj premiji neživotnih osiguranja (%)
2005.	107.198	5.416.747	1,98
2006.	127.454	6.015.094	2,12
2007.	138.949	6.582.189	2,11
2008.	194.234	7.140.327	2,72
2009.	203.649	6.922.661	2,94
2010.	185.377	6.787.860	2,73
2011.	206.147	6.713.977	3,07
2012.	191.271	6.577.321	2,91
2013.	182.688	6.538.186	2,79
2014.	153.156	5.923.573	2,59
2015.	149.014	5.790.252	2,57
2016.	140.962	5.792.973	2,43
2017.	154.732	6.122.186	2,53
2018.	220.896	6.727.838	3,28
2019.	269.972	7.405.060	3,64
Ukupno:	2.518.501	91.039.497	2,77

Izvor: HANFA.

(Podaci o broju isplaćenih zahteva za subvencije premija poljoprivrednog osiguranja u periodu 2016. – 2019. godina).

Grafikon, br. 1. Prikaz broja isplaćenih zahteva za subvencije premija poljoprivrednog osiguranja u Republici Hrvatskoj u periodu 2016. – 2019.

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske.

Na osnovu navedenih podataka i uz pretpostavku da sva porodična poljoprivredna gazdinstva, koja primenjuju ekonomsku zaštitu svoje proizvodnje, odnosno osiguranje poljoprivrede, podnose zahteve za subvencije premija poljoprivrednog osiguranja, može se konstatovati da je u 2018. godini u Republici Hrvatskoj bilo osigurano samo 4,26% od ukupnog broja porodičnih poljoprivrednih gazdinstava, što je, svakako, nedovoljno.

6. ZAKLJUČAK

Republika Hrvatska ima povoljne pretpostavke za razvoj osiguranja poljoprivrede sa aspekta raspoložive strukture i obima biljne i stočarske proizvodnje, visokih subvencija premija poljoprivrednog osiguranja, te relativno zadovoljavajuće ponude na tržištu poljoprivrednog osiguranja. Nepovoljne okolnosti za razvoj osiguranja poljoprivrede u ovoj državi su mala prosečna veličina poseda porodičnih poljoprivrednih gazdinstava, koja su i najzastupljeniji poljoprivredni subjekti. Mali posedi onemogućavaju profitabilnu poljoprivrednu proizvodnju, a time i veću primenu njene ekonomske zaštite. Takođe, nepovoljna okolnost za razvoj osiguranja poljoprivrede je i činjenica da u strukturi poljoprivrednika preovlađuju osobe u starijem životnom dobu, te da su nedovoljno zastupljeni poljoprivrednici sa višim nivoima obrazovanja. To nije odgovarajuće sa aspekta spremnosti za edukaciju i primenu osiguranja poljoprivrede u većem obimu.

Na osnovu rezultata realizovanog istraživanja može se zaključiti da je u Republici Hrvatskoj, u analiziranom periodu, od 2005. do 2019. godine, bilo nedovoljno razvijeno osiguranje poljoprivrede. To se može zaključiti na osnovu neznatnog učešća ukupne premije poljoprivrednog osiguranja u ukupnoj premiji neživotnih osiguranja. Takođe, na ovaj zaključak upućuje i činjenica da je mali procenat porodičnih poljoprivrednih gazdinstava ostvarivao pravo na regrese premija poljoprivrednog osiguranja, odnosno osiguravao svoju proizvodnju. Navedeni rezultati istraživanja upućuju na zaključak da visina subvencija premija poljoprivrednog osiguranja nije podstrek za razvoj osiguranja poljoprivrede. Postavlja se pitanje zašto je to tako?

Kao što je u izvodima iz literature navedeno, u Republici Hrvatskoj većina poljoprivrednika smatra da je osiguranje poljoprivrede nepotrebno. U svrhu promene ovih stavova neophodna je njihova bolja informisanost i edukovanost o značaju poljoprivrednog osiguranja. Takođe, potrebna je i veća zainteresovanost osiguravajućih društava za ovu vrstu osiguranja. Osiguravajuća društva, uopšteno u svim državama, u osiguranju poljoprivrede u pojedinim godinama imaju veoma nepovoljan tehnički rezultat zbog visokih rizika i natprosečnih šteta. U svrhu rešavanja ovog otvorenog, veoma složenog pitanja, potrebna je sveobuhvatna analiza, ali i veća konkurencija na tržištu poljoprivrednog osiguranja.

Rezultati istraživanja predstavljeni u ovom radu osporavaju ustaljene stavove da visoke cene poljoprivrednog osiguranja, uslovljene brojnim i velikim rizicima, onemogućavaju primenu ove vrste osiguranja u većem obimu. I kada postoje visoke subvencije premija poljoprivrednog osiguranja, kao što je to slučaj u Republici Hrvatskoj u aktuelnom periodu, osiguranje poljoprivrede je nedovoljno razvijeno. Slična je situacija i u susjednim državama, što upućuje na zaključak da visoke subvencije premija poljoprivrednog osiguranja, samostalno, ne mogu da budu inicijator razvoja ove vrste osiguranja. Smatramo da bi se ovom problemu trebalo pristupiti kompleksno, putem usaglašene i kontinuirane aktivnosti države i osiguravajućih društava. Potrebno je i donošenje strategije razvoja poljoprivrednog osiguranja, zbog značaja ove vrste osiguranja, zasnovanog na važnosti poljoprivrede, kao delatnosti koja obezbeđuje prehrambenu sigurnost, ali i zaposlenje za značajan procenat radno sposobnog stanovništva u većini država.

PhD Gordana RADOVIC
Dnevnik-Poljoprivrednik, AD Novi Sad, Serbia

Characteristics of agricultural insurance in the Republic of Croatia

UDC: 368.1:631.1(497.13)
Professional paper

SUMMARY

The objective of this paper is an analysis of the characteristics of agricultural insurance in the Republic of Croatia. For this purpose, a survey was conducted covering the time period from 2005 and ending with 2019, within which the following was analyzed: (a) the number of the insurance policies for crop production and animal insurance; (b) crop production insurance premium and animal insurance premium; (c) the share of the total agricultural insurance premium in the total non-life insurance premium; (d) the number of claims paid for agricultural insurance premium subsidies. This paper uses analysis, synthesis, descriptive, as well as a statistical method. The sources of data are statistical reports, as well as reports from relevant authorities and institutions in the Republic of Croatia. Agriculture is of great economic importance in the Republic of Croatia, although the share of this economic activity in the formation of gross domestic product is relatively small. This share was only 4.5% in 2018. The economic importance of agriculture is explained by its role in rural development and the fact that in the Republic of Croatia as much as 91.6% of the territory consists of rural areas, according to the categorization of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). The Republic of Croatia has favorable conditions for the development of agricultural insurance, from the aspect of the available structure of used agricultural land and livestock, satisfactory offers on the agricultural insurance market, as well as high subsidies for agricultural insurance premiums. Unfavorable circumstances for the development of agricultural insurance in the Republic of Croatia are the small average size of holdings of family farms, which in 2018 was only 5.3 ha. The small size of holdings prevents efficient agricultural production, and thus greater application of its economic protection, *i.e.*, agricultural insurance. In addition, an unfavorable circumstance for the development of agricultural insurance in the Republic of Croatia is the fact that the structure of farmers is dominated by those older than 65 and those with a high school education. This is not

agreeable from the aspect of readiness for education and the application of agricultural insurance on a larger scale. The author concludes that agricultural insurance in the Republic of Croatia is insufficiently developed, given that a small percentage of family farms, as the most represented agricultural entities in the Republic of Croatia, apply economic protection to their production, *i.e.*, agricultural insurance. Despite high subsidies, which amount to 70% of agricultural insurance premiums, in 2018 in the Republic of Croatia only 4.26% of the total number of family farms was insured. In the Republic of Croatia, a total of 348,810 agricultural insurance policies was concluded during the analyzed period. According to their structure, crop insurance policies make up 86%, and animal insurance policies only 14%. The amount of total agricultural insurance premiums in 2019 is about 2.5 times higher, compared to the initial year, 2005. During the analyzed period, the total agricultural insurance premium accounted for 2.77% of the total non-life insurance premium.

Key words: agricultural insurance in the Republic of Croatia, family farms, crop production insurance premium, animal insurance premium, agricultural insurance premium subsidies

LITERATURA (REFERENCES)

- Andrijašević, S., Petranović, B. (1999). *Ekonomika osiguranja*, Alfa: Zagreb.
- Agroklub, *Osiguranje usjeva dio je programa ruralnog razvoja*, dostupno na: <http://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/osiguranje-usjeva-dio-je-programa-ruralnog-razvoja/11637/>; 15. 9. 2020.
- Babić, L. (2014). Usporedba razvijenosti poljoprivrednog osiguranja Hrvatske, EU i SAD, *Poljoprivreda*, 20 (2), 49–52.
- Belanić, L. (2013). Ugovor o osiguranju usjeva i nasada prema hrvatskom pravu i suvremene tendencije u poredbenom pravu, u: *Pravo osiguranja Srbije u tranziciji ka evropskom (EU) pravu osiguranja* (313–326). Beograd: Udruženje za pravo osiguranja Srbije.

- Bielza, M., Stroblmair, J., Gallego J. (2007). Agricultural risk management in Europa, The 101st EAAE Seminar „*Management of Climate Risks in Agriculture*“, Berlin, Germany, July, 5-6, 1-22.
- Chambers, R.G., Quiggin, J. (2004). Technological and financial approaches to risk management in agriculture: an integrated approach, *Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*, Vol. 48, 199-223.
- Čolović, V., Mrvić Petrović, N. (2014). Osiguranje useva - rizici i modeli osiguranja, *Ekonomika poljoprivrede*, 61(3), 561-573.
- Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini, Ministarstvo poljoprivrede, Zagreb, dostupno na: https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2019_11_13_Zeleno%20izvjesce2018.pdf, 19. 9. 2020.
- HANFA - Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, dostupno na: www.hanfa.hr, 20. 9. 2020.
- Hardaker, J.B., Huirne, R.B.M., Anderson, J.R. (1997). *Coping with Risk in Agriculture*. Wallingford, USA: CAB International.
- Ivančević, K., Ilkić, Z., Počuča, M. (2016). Duty to provide precontractual information of crop insurance, *Economics of Agriculture*, 63(1), 217-230.
- Labudović Stanković, J., Todorović, N. (2011). Osiguranje biljne proizvodnje u EU i Srbiji, *Ekonomika poljoprivrede*, 58(4), 723-734.
- Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske (2020). *Podaci o broju isplaćenih zahteva za subvencije premija poljoprivrednog osiguranja u periodu 2016. - 2019. godina*.
- Mishra, P. K. (1995). *Is Rainfall Insurance a New Idea? Pioneering Work Revisited*, Published by: Economic and Political Weekly, 30(25), A84-A88, dostupno na: <http://www.jstor.org/stable/4402912>, 26. 9. 2020.
- Njavro, M., Par, V., Hadelan, L., Tot, I. (2005). Upravljanje rizikom - uloga i značaj za hrvatsku poljoprivredu, *Zbornik radova 40. znanstvenog skupa hrvatskih agronoma*, Opatija, Hrvatska, 15-18.02.2005, 22-25.
- Njavro, M., Smrek, S. (2015). Upravljanje rizikom u Programu ruralnog razvoja, *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, 56(1) 2-9.
- Pejanović, R., Njegovan, Z. (2011). *Principi ekonomije i agrarna politika*, Poljoprivredni fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.
- Petrevska, M., Toscano, B., Milošev, D. (2010). *Osiguranje biljne proizvodnje*, Beoknjiga: Beograd.
- Počuča, M., Petrović, Z., Mrkšić, D. (2013). Insurance in Agriculture, *Economics of Agriculture*, 60(1), 163-177.
- Pravilnik o provedbi mjere 17 Upravljanje rizicima, podmjere 17.1 Osiguranje usjeva, životinja i biljaka iz Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014. - 2020, *Narodne novine*, br. 29/2018.
- Radović, G. (2016). Osiguranje poljoprivrede kao moguće obavezno osiguranje u Srbiji, *Tokovi osiguranja*, br. 4, 7-23.
- Roberts, R. A. J. (2005). *Insurance of crops in developing countries*, (Vol. 159). Food and Agriculture Organisation of the United Nations: Rome, Italy.
- Sredojević, Z., Jeločnik, M., Subić, J. (2010). Insurance as Possibility of Business Risk Reducing in Agriculture, *Scientific Papers Series Management „Economic Engineering in Agriculture and Rural Development“*, 10(2), 207-211.
- Strateška transformacija poljoprivrede i ruralnog prostora (STARS RAS), Prpratni dokument: Financiranje i upravljanje rizikom u hrvatskoj poljoprivredi, dostupno na: <https://poljoprivreda2020.hr/wp-content/uploads/2020/06/Financiranje-i-upravljanje-rizikom-u-hrvatskoj-poljoprivredi.pdf>, 19. 9. 2020.
- Šimunić, I., Husnjak, S., Tomić, F. (2007). Utjecaj suše na smanjenje prinosa poljoprivrednih kultura, *Agronomski glasnik*, 69(5), 343-354.
- Toscano, B. (2011). *Upravljanje klimatskim rizicima u biljnoj proizvodnji*, Bruno Toscano: Beograd.
- Toscano, B. (2018). *Osiguranje biljne proizvodnje rizici, uslovi i procena štete*, Bruno Toscano: Beograd.
- Uslovi za osiguranje usjeva i nasada Croatia osiguranja, dostupno na: <https://crosig.hr/osiguranje-poljoprivrede/osiguranje-usjeva-i-nasada/>, 27. 9. 2020.
- Uslovi za osiguranje domaćih životinja Croatia osiguranja, dostupno na: <https://crosig.hr/osiguranje-zivotinja/osiguranje-domacih-zivotinja/>, 27. 9. 2020.
- Vojinović, Ž., Žarković, N., Arambašić Čamprag, B. (2015). Problemi i alternative osiguranja poljoprivredne proizvodnje u Srbiji, *Anali Ekonomskog fakulteta u Subotici*, 51(33), 247-264.
- Žarković, N., Miloradić, J., Samardžić, S. (2016). The risk of drought in crop production insurance, *Economics of Agriculture*, 63(4), 1297-1308. DOI: <https://doi.org/10.5937/ekoPolj1604297Z>.